

بقهر از من فکندی دل بیک دیدار مهر و یا

چنان چون حیدر کرار در آن حصن خیر بر

.....

بدان ماند که بنشیند خطیب مه پیمبر بر (۱)

تو چون ماهی و من ماهی همی سوزم بتابه بر

غم عشقت نه بس باشد جفا بنهادی از بر بر

ستم چون چنبری گشته بدان امید تاروزی

ز زلفت برفند نا که بکسی حلقه بچنبر بر

ستمبر گشت معشوق همه غم زین قبل دارم

که هرگز سوند کند کس بمعشوق ستم بر بر

اگر خواهی که خوبان ابروی خود بهجر آری

یکی رخسار خوبت را بدان خوبان برابر بر

یا معظم بکار و حال عاشق گر خبر داری

سحر گاهان نگه کن تو بدان الله اکبر بر

(۱) - در اصل بجای این مصرع کاتب باشباه مصرع اولیتیشین را تکرار کرده است

مدارای بنت کعب آمده که یار از تو جدا ماند

رسن کر چه دراز آید گذر دارد بچنبر بر

دیگر از اشعار رابعه این بیتست که در کتاب المعجم فی معایر اشعار

العجم (۱) بنام « دختر کعب » ثبت شده :

ترك از دم در آمد خندانك آن خوب روی چابك مهمانك

اما قردار که رابعه بدان منسوبست (بضم اول و سکون دوم) نام ناحیه‌ای

بوده است که تا بست هشتاد فرسنگ فاصله داشته و آنرا قصدار نیز می‌گفته‌اند (۲)

و چنانکه عطار اشاره کرده و پیش ازین آورده ام خاندان رابعه اصلاً تازی

بوده و در زمان ابو مسلم بدین نواحی آمده اند و چون در میان بلخ و طالقان

بیابانی بوده است بنام بیابان کعب (۳) احتمال می‌رود که این عمل بنام کعب پدر

رابعه نامیده شده باشد.

طهران اسفندماه ۱۳۱۷ سعید نفیسی

(۱) - چاپ طهران م ۱۱۲

(۲) - معجم البلدان چاپ مصر ج ۷ ص ۷۸ و کتاب الانساب سعانی چاپ اوقاف کتب

م ۴۰۱

(۳) - طبقات ناصری منهاج سراج چاپ کلبکه م ۳۴۶

رو شهای تازه تحقیق در روانشناسی

بحال خواهد بود. این بود که همان طریقه دیرین یعنی مشاهده داخلی و مطالعه نفس با خود نفس تنها وسیله کار محسوب میگردید.

با اینهمه برخی از حکما مانند کابانیس و گال و شارکو در تحقیقات خود که از تباطلی بار و روانشناسی داشت جسته جسته روش مشاهده خارجی و تجربه را معمول داشته نتایج بزرگ حاصل کردند، تا اینکه از اوایل قرن حاضر و خصوصاً در این بیست سال اخیر طریقه جدید عمومیت یافت و روانشناسی را از فلسفه قطعاً جدا کرده روی پایه‌های محکم علمی استوار ساخت و آنرا در ردیف علوم مشیته، مانند فیزیک و علوم طبیعی، قرار داده سبب شد که در این زمان اندک، علم جدید چنان توسعه یابد که دارای شعب مختلف روانشناسی اطفال، روانشناسی حیوانی، روانشناسی تطبیقی و بسیاری دیگر بشود.

البته مقصود این نیست که تفاسیلات که موضوع روانشناسی هستند در اینمذت تغییر ماهیت داده باشند و شکی نیست که آنها کما کان اموری هستند مجرد و تحت آزمایش مستقیم حواس در نیایند. لیکن پیشرفت علوم مختلف خاصه علم حیات، بیش از پیش معلوم داشت که احساس و ادراک و عاطفه از یکطرف با بدن و بدنیات و از طرف دیگر با محیط و عوامل مؤثر خارجی دارای نسبت‌های ثابت هستند و هیچ حس و فکری نیست که با یک یا چند حرکت و تغییر بدنی همزمان و توأم نباشد. چنانکه کوچکترین انتباه یا کمترین خشم یا خفیفترین ترس مقارن است با تغییر هائی در چگونگی مهمترین اعمال حیوانی بدن، مانند اختلال اندک در جهاز گوارش (هاضمه) و کم و زیاد شدن ماده هرمن (۱) در خون با دگرگونی افکار و عواطف مقابله دارد و نیز آشکار شد که میان

پیشرفت علوم اخلاقی، خاصه روانشناسی که بنای همه آنهاست، تا صد سال پیش در نهایت کندی بود، در صورتیکه علوم طبیعی که موضوعشان بحث از خواص ماده است با سرعتی شگفت‌انگیز پرده از جهولات خود بر میگرفت و در راه درک حقائق هر روز منزلی تازه می پیمود. علت این جمله این بود که از دوسه قرن پیش با ظهور دو تن حکیم نامی فرنیسی بیکن انگلیسی و رنه دکارت فرانسوی در طریقه تحقیق علوم، انقلابی عظیم پدید آمده مشاهده حسی و استقرار و تجربه جای استدلال منطقی و قیاسات عقلی را که طریقه معمول قرون وسطی بود و نتایج آن حاصل مینمود غالباً با حقایق خارجی منطبق نمیگردید گرفته بود و برخلاف گذشته برای رسیدن به یقین بنای امر بر شک گذاشته میشد و کار علمی از بررسی حقائق جزئی آغاز میگردد تا از راه استقرار منتهی بحقائق کلی بشود. تمام اختراعات و اکتشافات بزرگی که از سیصد سال باینطرف در زمینه علوم فیزیک و طبیعی نصیب بشر گردیده و چهره کیتی و کیفیت زندگی انسانها دگرگون ساخته است نتیجه های مستقیم و غیر مستقیم همان روش تازه تحقیق میباشد.

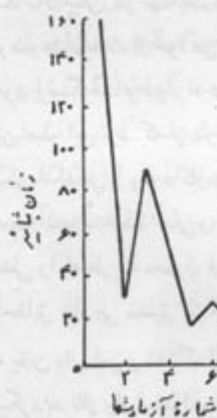
هر چند که روانشناسی از نعمت روش جدید محروم نمانده و پایه علمی خود را در واقع مرهون آن میباشد، لیکن در بادی امر بنظر غیر ممکن میآمد که بتوان در اینجا نیز این روش را کاملاً وسیله کار قرار داد.

توضیح آنکه موضوع بحث علوم طبیعی یعنی مادیات در خارج وجود دارد و تحت بررسی حواس ظاهر قرار میگیرد و باندازه و قیاس درمی آید، در صورتیکه تفاسیلات چون در مکان جائزاً نگرفته و مجرد هستند و حواس را بآنها دسترسی مستقیم نیست گمان میرفت که اندازه گیری آنها امری

(۱) - Hormones

کردند که در ثانیه از ۱۶ موج کمتر و از حدود ۴۰,۰۰۰ موج بیشتر نباشند.
۳- چنانچه اعمال مختلف را که حیوانی مثلاً برای آموختن کاری انجام میدهد با دقت مشاهده نمائیم میتوانیم راجع بقوانین عادت و حافظه و غیر آن که امور نفسانی هستند معلومات گرانبھائی تحصیل کنیم که غالباً با آنچه علم النفس تا قبل از این آزمایشها بدست داده متفاوت خواهد بود. از جمله هزارها آزمایش که با حیوانات مختلف مانند خرگوش و کبوتر و میمون بعمل آمده یکی از آنها، که باز برای نمونه ذکر میشود، آزمایشی است که ثرندایک (۱) روانشناس نامی امریکا با کربه ای صورت داده است. ثرندایک کربه ای را مدت ۲۴ ساعت کرسنه نگاه میداشت، بعد او را در صندوقی قفس مانند وارد کرده در آنرا میبست و نزدیکی آن طعمه لذیذ (مقداری گوشت ماهی) قرار میداد.

کربه در دفعات نخستین برای باز کردن در صندوق حرکات متشنّت و مختلفی میکرد که البته غالباً غیر مفید و زائد بودند تا اینکه تصادفاً با یکی از آنحرکات نخیرا که بعد صندوق بسته شده بود پیش کشیده سبب باز شدن آن میگردد. هرچه ثرندایک آزمایشرا تجدید و تکرار مینمود از حرکات زائد و بیفائده حیوان و از مدت زمانیکه برای باز کردن در لازم بود کاسته میشد. در نتیجه ۲۴ آزمایشی که ثرندایک با این کربه انجام داده زمانهای ذیل را که بشانیه هستند بدست آورده است: ۲۰,۲۲۸,۱۵۰,۶۰,۶۹۰,۳۰,۱۶۰,۰۷,۶۶,۶۸,۱۰۰,۵۴,۸۴,۸۱۰,۱۱۴,۱۰۴,۱۲,۲۰,۱۵,۱۱,۲۲,۳۰,۰۷ این ارقام پیشرفت حیوانرا، هر چند که غیر منظم بوده است، بخوبی نشان میدهد و چنانچه آنها را با خطی بنمائیم « نمودار » زیر بدست می آید (شکل ۲)

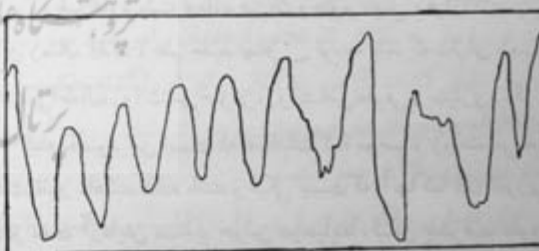
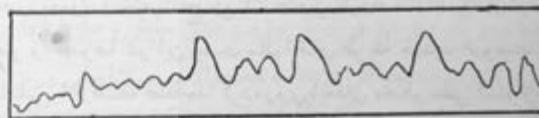
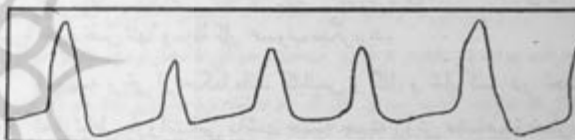
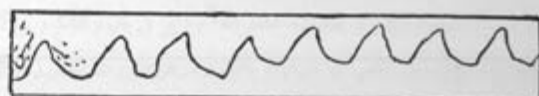
روش تازه دیگری که در تحقیقات روانشناسی معمول است طریقه تست میباشد و آن مخصوصاً برای تعیین سن عقلی کودکان (در مقابل سن طبیعی آنها) و نمودن میزان هریک از استعداد های نفسانی و بدنی مردمان بکار میرود. روشهای جدید که در بالا آنها اشاره شد و هر کدام سزاوار مقالات جداگانه و توضیحات بیشتری است روانشناسانرا وادار کرده است باینکه نه تنها همواره خود را از پیشرفتهای علوم فیزیک و طبیعی خاصه حیات شناسی، باخبر نگاه دارند بلکه از اصول علم آمار (احصائیه) نیز آگاهی داشته باشند زیرا نتیجهای که از آزمایش و تجربه بدست میآید در صورتی میتواند حقیقت علمی خوانده شود که اگر در یک فرد بعمل آمده چندین بار تحت اوضاع و احوال معین

Thorndike - (۱)

عیط خارج و حالات مختلف انسانی از تباط و تناسب دقیق برقرار میباشد. همچنین مبرهن گردید که بطور کلی رفتار و گفتار انسان و حیوان همیشه یا غالباً نماینده صادق روحیات او خواهد بود.

با علم باین مقدمه و توجه باین مقدمه دیگر که عوامل مؤثر خارجی و کیفیات بدنی و چگونگی رفتار ظاهری انسان اموری هستند مادی که بحواس مشاهده میشوند و باندازه و قیاس در میآیند، این نتیجه گرفته شده که مطالعه و اندازه گیری آنها برای تحقیق نفسانیات وسیله بسیار سودمند و گرانبها خواهد بود. در اینخصوص تا امروز هزاران آزمایش صورت گرفته است و ما در اینجا برای نمونه بدگر دوسه مثال قناعت میکنیم:

۱- اگر با آلتی موسوم به « پنوموگراف (۱) » که از آن میتوان به نام نگار تعبیر نمود حرکات تنفسی کسیرا در اوقات مختلف که دچار حالات متفاوت است روی کاغذی رسم کنیم خطوط (شکل ۱) بدست میآید که نماینده آنحالات خواهد بود. بنابر این با آنکه ما مستقیماً بحالات درونی دیگران آگاهی نداریم میتوانیم از روی این خطوط، یعنی از ملاحظه کیفیت تنفس آنها بدقت چگونگی حالات نفسانی آنها را دریابیم.

شکل ۱ - حرکات تنفسی در حالات مختلف انفعالی.

۱- در شادی ۱۷۰ دم (شہیق) در دقیقه. ۲- در حزن (وجه مغرور) ۹ دم در دقیقه.

۳- در حزن (وجه عریک) ۲۰۰ دم در دقیقه.

۴- در ترس (نوام بایریشانی) ۶۴۰ دم در دقیقه.

۵- در خشم ۴۰۰ دم در دقیقه. (اقتباس از «دوما»)

۲- با آلتی دقیق میتوان معلوم داشت که حد اقل وحد اکثر شدت عریک خارجی چه باید باشد تا بتواند عسوس واقع گردد. چنانکه مثلاً معلوم شده که موجات هوا در صورتی در سامعه انسانی باعث احساس صوت می

Pneumographie - (۱)

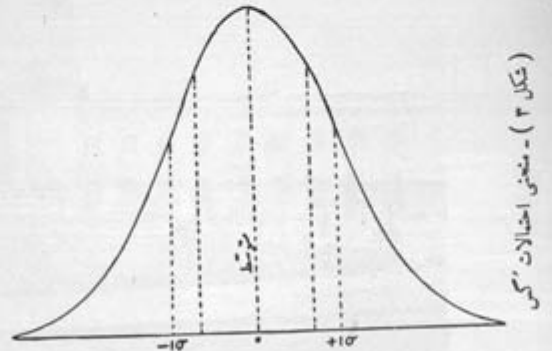
علاوه بر اندازه متوسط می توانیم «تغییر متوسط» و «انحراف نمونه» یا «سیگما» و «اشتباه احتمالی» را که هر کدام از نظر دقت علمی دارای اهمیتی مخصوص می باشد باسانی معلوم بداریم .

از روانشناسی علمی و از روشهای تازه آن تاچندی پیش در ایران هیچ خبری نبود لیکن در این عصر فرخنده ، چنانکه در جای دیگر هم اشاره کرده ایم (۱) خوشبختانه در این زمینه علمی نیز قدمهای بزرگ برداشته شده و در سال گذشته يك آزمایشگاه روانشناسی که با آلات و ادوات مناسب مجهز می باشد در دانشسرای عالی و دانشکده ادبیات تأسیس و رسماً افتتاح گردیده و شروع بکار نموده است . امید است بتواند در تحکیم مبانی روانشناسی علمی و پرده گیری از نادانسته های فراوان آن در حدود وسائلیکه در اختیار دارد شرکت و یاری نماید .

در حال ما بخواهش مدیر دانشمند این جمله از نتیجه تحقیقاتیکه در آزمایشگاه مزبور بعمل آمده و می آید گامگاهی در این نامه گفتگو خواهیم نمود .

دکتر علی اکبر سیاسی
استاد دانشگاه

تکرار شده باشد و چنانکه باید در افراد مختلف صورت بگیرد شماره آن افراد اندازه ای باشد که از نتایج بدست آمده بتوان منحنی «کس» (۱) را درست نمود در اینجا هم برای نمونه بذكر يك مثال اکتفا میکنیم . اگر بخواهیم اندازه متوسط قامت کودکان ده ساله تهرانی (یا مریزان متوسط حافظه یا استعداد دیگر آنها) را معلوم بداریم لازم است شماره اطفال ده ساله ای که مورد آزمایش واقع میشوند با اندازه ای برسد که اگر نتیجه هارا بترتیب با خطوط عمودی بنمائیم و بعد رؤس آنها را بهم متصل کنیم منحنی بدست آید که تقریباً مثل «منحنی احتمالات» یا منحنی «کس» (شکل ۳) باشد . در اینصورت

(۱) - منحنی کس را « منحنی دوچه ای » و « منحنی احتمالات » نیز می خوانند .

(۱) - کتاب « روانشناسی یا علم النفس از لحاظ تربیت » نگارش دکتر سیاسی (رجوع شود بدیاقه کتاب) .

صرفه جو باشیند
شهرت با علم انسانی و مطالعات فرهنگی

ضرب المثل انگلیسی است : من آنقدر غنی نیستم که چیزی ارزان بخرم .

راست است ساعت های امکا کرا نتر از سایر ساعت ها است ولی رفیق خوب همیشگی شما و هدیه خوبی برای خانواده خواهد بود .

در اینجا ساعت های امکا از سایر ممالک ارزانتر می باشد شهرت خوبی آن سراسر عالم پیچیده است .
نماینده کل در تمام ایران تجارخانه ای . ماشوری
لاله زار - تهران تلفن ۶۵۰۹

OMEGA